

فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک

سال نوزدهم، شماره ۸۵، پائیز ۱۴۰۰

مقاله پنجم، از صفحه ۱۲۴ - ۱۰۳

مقاله پژوهشی: فراترکیب طراحی نظام آموزشی در دانشگاه‌های نیروهای

مسلح جمهوری اسلامی ایران

۲۰,۱۰۰۱,۱,۲۰۰۸۴۸۹۷,۱۴۰۰,۱۹,۸۵,۵۰

حسین ظریف‌منش^۱، مهدی باقری هشی^۲، علیرضا حامدی سنجانی^۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۵/۰۶

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۴/۰۶

چکیده

امروزه طراحی نظام آموزشی به‌عنوان یک‌رشته مهم و بسیار مورد استفاده در فناوری (تکنولوژی) آموزشی مطرح است. طراحی آموزشی ابزار تدریس و آموزش است و باعث می‌شود مواد آموزشی مؤثرتر و کارآمدتر باشند. این پژوهش باهدف بررسی مطالعات انجام‌شده در جهت شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های طراحی نظام آموزشی دانشگاه‌های نیروهای مسلح ج.ا.ا. انجام شد. روش پژوهش حاضر کیفی و از نوع فراترکیب بوده است. جامعه پژوهش شامل کلیه منابع مرتبط با طراحی نظام آموزشی طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ به تعداد ۱۸۹ منبع بود که ابتدا تعداد ۸۷ منبع بر اساس چکیده انتخاب شد. سپس ۵۳ منبع بر اساس محتوا گزینش شد که در نهایت ۲۶ منبع به‌عنوان منابع مرتبط، به روش تحلیل تم مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس کدگذاری و ترکیب مقالات، طراحی نظام آموزشی در ۵ بُعد و ۱۰ مؤلفه طبقه‌بندی شد که عبارت‌اند از: بعد تحلیل با مؤلفه‌های (ویژگی‌های ورودی دانشجویان، نیازسنجی دوره آموزشی)؛ بعد طراحی با مؤلفه‌های (اهداف آموزشی، برنامه درسی)؛ بعد تهیه با مؤلفه‌های (الزامات، شیوه و سبک)؛ بعد اجرا با مؤلفه (منابع آموزشی)؛ بعد ارزیابی با مؤلفه‌های (ارزیابی محتوا، ارزیابی دانشجویان و ارزیابی اساتید).

واژگان کلیدی: طراحی نظام آموزشی، رویکرد فراترکیب، نیازسنجی، برنامه درسی و اثربخشی

۱ استادیار مدیریت دفاعی دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)

۲ استادیار مدیریت آموزشی دانشگاه عالی دفاع ملی

۳ دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) ali.hamedi1358@gmail.com

مقدمه

توسعه هر جامعه‌ای در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... مستلزم طراحی نظام منسجم حوزه مرتبط با خود است و این توسعه نیازمند پیشرفت متوازن زیر نظام‌های گوناگون تشکیل‌دهنده آن می‌باشد. نیروهای مسلح به‌عنوان تولیدکننده امنیت جامعه ارتباط تنگاتنگی با پیشرفت و توسعه جوامع دارند و در جمهوری اسلامی ایران نیز به دلیل قرار گرفتن در موقعیت جغرافیایی خاص و تهدیدات روزافزون دشمنان نظام، قدرت دفاعی به‌عنوان پشتوانه اصلی قدرت ملی محسوب شده و از آنجایی که آموزش یکی از بنیادی‌ترین محورهای تقویت قدرت دفاعی است لذا دستیابی به نظام آموزش حوزه دفاع در اهمیت بالایی قرار دارد. (معین‌الدینی، ۱۳۹۴)

طراحی آموزشی به سبب نتایج چشم‌گیری که در برداشته است در بخش‌های مختلفی مورد استفاده قرار گرفته است. ورود مباحث دیگری مانند مدت کیفیت^۱، مهندسی سازمانی^۲، مدیریت تغییر^۳، فناوری عملکرد^۴ و مدیریت دانش^۵، طراحان آموزشی را ملزم دانسته است که به خارج حرفه‌ی خود نگاهی بیندازند تا بتوانند در عمل موفق‌تر باشند ظهور دیدگاه معرفت‌شناسی و نظریه‌ی یادگیری ساختن‌گرایی، الگوهای طراحی آموزشی را دستخوش تغییراتی ساخته و لزوم ایجاد محیطی سرشار از تعامل‌های بین فردی، همکاری و مشارکت را برای خلق دانش و اکتشاف آشکارتر ساخته است. (نوروزی، داریوش و دیگران، ۱۳۹۰، ۶)

چشم‌انداز آتی طراحی آموزشی نشان می‌دهد که این رشته‌ی علمی در سال‌های پیش رو روندهای مختلفی را تجربه خواهد کرد که از آن جمله می‌توان به تخصصی‌تر شدن این دانش، تعامل متخصصان مختلف برای تکامل علمی طرحی آموزشی، گرایش به پژوهش‌های جدی‌تر، تأکید بر تفاوت‌های فردی و انعطاف‌پذیری و همچنین توجه بیشتر به انتقال یادگیری اشاره کرد. (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷-۸)

---

1 Duration of quality

2 Organizational Engineering

3 change management

4 Performance technology

5 knowledge management

در نظام جامع آموزش نیروهای مسلح، آموزش و تربیت، فرایندی هدفمند جهت ارتقای سطح دانش و نگرش و مهارت‌ها و همچنین ایجاد رفتار مطلوب در کارکنان برای انجام وظایف و مسئولیت‌های شغلی فرد در سازمان تعریف شده است. (نظام جامع آموزش نیروهای مسلح، ۱۳۸۸: ۵۳) البته در این بین، توجه به ابعاد و مؤلفه‌های کلیدی طراحی نظام آموزشی به منظور پیاده‌سازی اثربخش آن در دانشگاه‌های نیروهای مسلح ج.ا.ا بسیار با اهمیت است. از این رو و با توجه به بررسی مطالعات پیشین در زمینه طراحی نظام آموزشی مشخص شد که پژوهش‌های جامعی که بیانگر تمامی ابعاد و مؤلفه‌های طراحی نظام آموزشی باشد، صورت نگرفته و هر یک از محققان از منظری به این موضوع پرداخته‌اند؛ بنابراین در راستای پاسخگویی به این موضوع، در این پژوهش تلاش شده است تا بر اساس مطالعات پیشین به صورتی جامع و با استفاده از رویکرد کیفی فرا ترکیب، ابعاد و مؤلفه‌های کلیدی طراحی نظام آموزشی مورد شناسایی قرار بگیرد. لذا با توجه به موارد مطرح شده و با توجه به اهمیت ابعاد و مؤلفه‌های طراحی نظام آموزشی، پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این سؤال کلیدی است که ابعاد و مؤلفه‌های طراحی نظام آموزشی بر اساس مطالعات پیشین چگونه است؟

مبانی نظری

— پیشینه تحقیق:

محمود معین‌الدینی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان طراحی نظام آموزشی - پژوهشی روزآمد دانشکده مدیریت راهبردی بر اساس نیازسنجی سطوح راهبردی به این نتیجه رسیده که دانشکده مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی؛ به‌عنوان بالاترین مرکز منحصر ارائه‌دهنده تحصیلات تکمیلی حوزه‌های راهبردی در ج.ا.ا. مأموریت دارد در سه حوزه کلان تعلیم و تربیت، ارائه خدمات علمی - پژوهشی و نوزایی، تولید و نشر علم اقدام نماید و با طراحی نظام آموزشی مطلوب مبتنی بر نیازهای آموزشی فعلی و بنیانی سطوح راهبردی کشور، به نیازهای تحقیقاتی راهبردی سطوح مذکور ناشی از پویایی و نو پیدایی‌های تحولات محیطی آموزش راهبردی از طریق نیازسنجی آموزشی و پژوهشی و انجام پژوهش‌های راهبردی پاسخگو باشد.

علیرضا شیخ (۱۳۹۶) در تحقیقی با موضوع بازطراحی نظام آموزشی - پژوهشی دانشکده دفاع ملی با تأکید بر تدوین رشته‌ها و گرایش‌ها به این نتیجه دست‌یافته که نظام آموزشی دانشکده دفاع ملی نیز با توجه به مأموریت تصریح شده از سوی سلسله‌مراتب (تربیت و آموزش فرماندهان عالی‌رتبه

نیروهای مسلح «نظامی - انتظامی» و مدیران عالی‌رتبه کشوری بر مبنای مفاهیم و ارزش‌های نظام اسلامی در زمینه مدیریت راهبردی دفاعی کشور با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای علوم و فنون (روز) ساماندهی شده که بدون رصد نمودن تغییرات و بروز نمودن نظام آموزشی همگام با این فرآیند، قادر به هم‌وردی علمی و رشد متوازن در حوزه‌های مأموریتی نخواهد بود و از طرفی خواست ستاد کل نیروهای مسلح مبنی بر بروز رسانی و بهینه‌سازی نظام آموزشی فعلی به‌عنوان متولی حوزه دفاع کشور، سبب گردیده تا نیاز به بازبینی و طراحی مجدد نظام آموزشی دانشکده دفاع ملی به‌منظور تطبیق با نیازهای آتی و بروز کشور در حوزه‌ی دفاعی و در سطوح راهبردی در نیروهای مسلح، امری اجتناب‌ناپذیر گردد.

گروه پژوهشی دانشگاه امام حسین (علیه السلام) در سال ۱۳۸۱، تحقیقی با عنوان طرح تدوین نظامی آموزشی و توسعه اعضای هیئت علمی دانشگاه را انجام داده‌اند که در این تحقیق به این سؤال پاسخ داده شده که نظام آموزشی مناسب جهت توسعه اعضای هیئت علمی چه می‌باشد که در این پژوهش، نیازهای آموزشی اعضای هیئت علمی دانشگاه به سه حوزه کلان عقیدتی - سیاسی، شغلی - سازمانی و فردی - خانوادگی و ۵ زمینه اصلی عقیدتی - اخلاقی، سیاسی - اجتماعی، سازمانی - تخصصی، علمی - حرفه‌ای و تربیتی - خانوادگی تقسیم شده است و سپس با انجام تحلیل در سه سطح فردی، شغلی و سازمانی، نیازهای هر سطح تعیین و نسبت به تلفیق و اولویت‌بندی آن‌ها اقدام گردیده است.

داوود آقامحمدی (۱۳۸۸) در رساله دکتری خود با عنوان تدوین راهبردهای تربیتی آموزشی افسری نیروهای مسلح، پس از بررسی راهبردهای مختلف به‌عنوان کامل‌ترین راهبرد و نتیجه خروجی تحقیق به این راهبرد اشاره نموده است: طراحی و استقرار نظام مستقل و مطلوب تربیتی - آموزشی مبتنی بر ارزش‌ها و در جهت افزایش قابلیت‌های نیل به جایگاه ممتاز تربیت و آموزش دانشگاه‌های افسری در منطقه و جهان اسلام، لذا بر اساس این راهبرد محقق از طریق تبیین نظریه تربیتی مکتب اسلام، اهداف تربیتی و آموزشی؛ نظریات مرتبط با وظایف، نقش‌ها، توانائی‌ها و مهارت‌های مدیران، تئوری‌های مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی آموزشی و با مدنظر قرار دادن مطلوب‌های راهبردی در تدوین راهبرد با تحلیل شکاف وضع مطلوب و وضع موجود از طریق نیازسنجی آموزشی به تدوین راهبردهای تربیتی دانشجویان دانشگاه‌های افسری در نیروهای مسلح پرداخته است.

– مفهوم شناسی:**طراحی نظام آموزشی**

امروزه طراحی آموزشی به عنوان یک رشته مهم و بسیار مورد استفاده در فناوری (تکنولوژی) آموزشی مطرح است. فناوری آموزشی با به کارگیری پایه های نظری روان شناسی یادگیری و روان شناسی تربیتی، از روش های موجود در حوزه طراحی آموزشی استفاده می کند. نتیجه این تعامل ایجاد یک برنامه آموزشی است که می توان در آن نظریه های مختلف را به کار بست و کارایی و اثربخشی هر یک را آزمود. طراحی آموزشی ابزار تدریس و آموزش است و باعث می شود مواد آموزشی مؤثرتر و کارآمدتر باشند این گفته که «پزشکان مهندس بهداشت، معماران مهندس فضا و طراحان آموزشی مهندسان عملکرد انسانی هستند» اهمیت طراحی آموزشی را روشن می سازد. طراحی به معنی اختراع کردن، اندیشیدن یا تنظیم یک نظریه ذهنی، ترسیم و آماده کردن پیش نویس یک نقشه، اختصاص دادن یا به کارگیری منابع برای دستیابی به یک هدف و بالاخره تهیه یک نقشه کاری برای حصول به آنچه که از پیش تعیین شده است، می باشد. طراحی آموزشی توسط افراد زیادی تعریف شده است که در اینجا به مشهورترین قول در این زمینه اشاره می شود (رضوی، ۱۳۸۶، ۲۵): طراحی آموزشی در معنای ساده استفاده از یک فرآیند نظام مند برای فهم مشکلات عملکرد انسانی، یافتن راه حل ها و انجام آن هاست. طراحی آموزشی علم تعیین دقیق مشخصات فرآیند ایجاد، ارزشیابی و تداوم موقعیت هایی است که یادگیری را هموار می سازد. طراحی آموزشی کل فرآیند تحلیل نیازها و هدف های یادگیری و ایجاد نظم عرضه آموزش برای برآوردن نیازهاست. در مجموع طراحی یعنی اختراع کردن اندیشیدن یا تنظیم یک نظریه ذهنی نقشه کشیدن و به کارگیری منابع برای دستیابی به یک هدف از پیش تعیین شده است. (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۰، ۳۱)

روش شناسی

برای انجام پژوهش حاضر از روش فرا ترکیب^۱ استفاده شده است، روش فرا ترکیب نوعی روش تحقیق است که برای ترجمه های تفسیری و یا ایجاد تئوری با بهره گیری از یکپارچگی و مقایسه یافته های مختلف استفاده می شود. هدف فرا ترکیب ایجاد تفسیری خلاقانه و یکپارچه از یافته های کیفی است.

^۱ meta-synthesis

(حجازی فر و همکاران، ۱۳۹۶) در واقع فراترکیب با فراهم کردن یک نگرش نظام‌اند برای پژوهشگران از طریق ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف، به کشف موضوع‌ها و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد و با این روش، دانش فعلی را گسترش داده و یک دید جامع را نسبت به مسائل به وجود می‌آورد. فراترکیب مستلزم این است که پژوهشگر بازننگری دقیق و عمیقی انجام داده و یافته‌های پژوهش‌های کیفی مرتبط را ترکیب کند. از طریق بررسی یافته‌های مقاله‌های اصلی پژوهش، پژوهشگران واژه‌هایی را آشکار و ایجاد می‌کنند که نمایش جامع‌تری از پدیده‌ی تحت بررسی را نشان می‌دهد. (زیمرا، ۲۰۰۶) برای دستیابی به هدف پژوهش از روش فراترکیب، مطابق با الگوی ساندلوسکی و باروس^۲ (۲۰۰۷) استفاده شده است. این الگو شامل هفت مرحله است که خلاصه این مراحل در شکل ۱ مشخص است.

شکل ۱: مراحل پیاده‌سازی روش فراترکیب

بر اساس شکل ۱، مراحل مبسوط پیاده‌سازی روش فراترکیب به شرح زیر می‌باشد:

مرحله اول: طرح سؤال پژوهش

برای طرح سؤال پژوهش از پارامترهای مختلفی مانند جامعه مورد مطالعه (چه کسی)، چه چیزی، چه موقع و چگونگی روش استفاده می‌شود. در این پژوهش، این سؤال مورد کنکاش قرار گرفت که «ابعاد و مؤلفه‌های طراحی نظام آموزشی کدامند؟»

¹ Zimmer

² Sandelowski & Barros

مرحله دوم: مرور ادبیات ساختارمند

در این مرحله، محقق جستجوی نظام مند خود را بر مقالات منتشر شده در نشریات مختلف متمرکز می کند و واژگان کلیدی مرتبط را انتخاب می کند. جامعه آماری این مطالعه شامل پژوهش - هایی است که از ابعاد مختلف به موضوع طراحی نظام آموزشی پرداخته اند. لذا، برای گردآوری داده های پژوهش، در جریان مطالعه و در مرحله نخست، پژوهش های انجام شده با کلیدواژه های طراحی نظام، نظام آموزشی، سیستم آموزشی، برنامه ریزی آموزشی، اهداف آموزشی، محتوای آموزشی، ارزشیابی آموزشی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ در مراکز پایگاه اطلاعات علمی داخلی^۱، Sid^۲، Noormags^۳، Civilica^۴، Magiran^۵، ISC^۶ و پرتال جامع انسانی و منابع خارجی^۶ Elsevier^۷، SAGE^۸، Eric^۹ و رساله ها و پایان نامه های خارجی جستجو گردید.

مرحله سوم: جستجو و انتخاب مقاله های مناسب

در این مرحله، محقق در هر بازبینی تعدادی از مقالات را رد می کند که این مقاله ها در فرایند فرا ترکیب مورد بررسی قرار نمی گیرد. در پژوهش حاضر بر اساس نتایج اولیه حاصل از جستجو ۵۳ مقاله مرتبط شناسایی شد و برای انتخاب مقاله های مناسب، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده و محتوا مورد ارزیابی قرار گرفته و در نهایت ۲۶ منبع مرتبط استخراج و انتخاب شد.

مرحله چهارم: استخراج اطلاعات مقالات

در پژوهش حاضر، اطلاعات پژوهش های انجام شده در حوزه طراحی نظام آموزشی در جدول ۱ دسته بندی شده اند.

۱ Scientific Information Database مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

۲ بانک هوشمند مجلات و نشریات تخصصی علوم انسانی و اسلام

۳ پایگاه اینترنتی نمایه سازی و نشر مجموعه مقالات همایش و کنفرانس های داخلی

۴ بزرگ ترین پایگاه مرجع و نمایشگاه دائمی مطبوعات ایرانی

۵ پایگاه استنادی علوم جهان اسلام

۶ یکی از بزرگ ترین ناشرین مطبوعات پزشکی و علمی جهان

۷ پایگاه اینترنتی مقالات علمی جهان

۸ مرکز اطلاعاتی منابع تعلیم و تربیت

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

هدف فراترکیب ایجاد تفسیری یکپارچه و جدید از یافته‌هاست. این روش برای شفاف‌سازی مفاهیم، الگوها و نتایج در پالایش حالت‌های موجود دانش و ظهور مدل‌های عملیاتی و نظریه‌ها استفاده شده است. در مرحله تجزیه و تحلیل پژوهشگر موضوعاتی را جستجو می‌کند که در میان مطالعه‌های موجود در فراترکیب پدیدار شده‌اند و به محض شناسایی و مشخص شدن موضوع، پژوهشگر به طبقه‌بندی می‌پردازد که موضوع را به بهترین شکل توصیف کند. در این پژوهش ابتدا مفاهیم مستخرج از منابع گردآوری و پس از دسته‌بندی مفاهیم مشابه، مقوله‌ها تعیین و بر اساس مقوله‌های به دست آمده، مدل مفهومی استخراج و در نهایت تحلیل و نتیجه‌گیری شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

از آنجایی که طراحی نظام آموزشی دانشگاه‌های نیروهای مسلح ج.ا.ا از مباحث مهم است و علیرغم مطالعاتی محدود تاکنون مطالعات نظام‌مندی مشاهده نشده است که به تمامی ابعاد و جوانب موضوع پرداخته باشند و هر یک از نظریه‌پردازان از جنبه خاصی این موضوع را مورد توجه قرار داده‌اند؛ لذا در این پژوهش از طریق تحلیل محتوا، بر اساس مفاهیم استخراج شده از منابع مرتبط، تمامی مؤلفه‌هایی که پژوهشگران در مطالعات خود مورد توجه قرار داده بودند استخراج شده و در جدول ۱ نشان داده شده‌اند.

جدول ۱: مفاهیم استخراج شده از مطالعات انجام شده در خصوص طراحی نظام آموزشی

منبع	مؤلفه‌ها (کدها) و مفاهیم
(فردانش، ۱۳۹۱)	کد ۲، اهداف آموزش: توسعه توانایی بشری - کنترل افراد بر محیط - ارتقاء شایستگی افراد - احیای فطرت انسانی - توانمندی افراد برای تحقق اهداف - رفتار مطلوب در انجام وظایف
(مبینی دهکردی، ۱۳۹۵)	کد ۳، فرایند آموزش: فرآیند نظام‌مند برای فهم مشکلات عملکرد انسانی - یافتن راه‌حل‌ها و انجام آن‌ها - هموارسازی یادگیری - تحلیل نیازها و هدف‌های یادگیری و ایجاد نظم عرضه آموزش
(بازدار و همکاران، ۱۳۹۹)	کد ۲، اهداف آموزش: ایجاد یادگیری پایدار در محیط متغیر - یادگیری اثربخش - پیش‌بینی روش‌های مطلوب آموزش برای نیل به تغییرات موردنظر در دانش، مهارت‌ها و عواطف شاگردان - چگونگی پاسخگویی به فرصت‌ها، چالش‌ها و مسائل عمده اجتماعی
(رام و همکاران، ۱۳۹۷)	کد ۴، رویکردهای آموزش: رویکرد سیستمی: تکیه بر داده‌های عینی و تجربی - رویکرد رفتارگرایی: رفتار آشکار ناشی از فرایند آموزش - رویکرد شناخت‌گرایی: تغییرات ذهنی که در پس رفتار هستند و تأکید بر تحلیل یادگیرنده

منبع	مؤلفه ها (کدها) و مفاهیم
(کافمن، ۱۹۹۵)	کد ۵، روش آموزش: خرد: نتیجه محصول و کوچک، نمره برای کسب مهارت کلان: نتیجه برونداد و برای جامعه، پایان نامه برای حل مسئله راهبردی: نتیجه پیامد و کلان، کشف یک مجهول و خلاقیت
(ترجایی، ۱۳۹۸) (بارو، ۲۰۱۳) (آلتیچ، ۲۰۰۷)	گروهی: کنفرانس، سمپوزیوم، سمینار، فوربوم، روش کارگاهی، قضایای اداری، روش تحریک مغزی، شبیه سازی، ایفای نقش، بازی های مدیریتی فردی: آموزش به طریق مکاتبه، روش کارآموزی، آموزش خصوصی، آموزش در مشاغل مختلف، تجربه های برنامه ریزی شده - روش هایی که فراگیر در آن فعال نیست: روش سخنرانی - روش شنیداری - دیداری - آموزش برنامه ای - آموزش های مجازی روش هایی که فراگیر در آن فعال است: بررسی موارد خاص - ایفای نقش - تمرین شغل - رو خودآموزی
(سولارین، ۲۰۱۶)	کد ۶، الزامات آموزش: هزینه تمام شده آموزش؛ محتوای برنامه های مورد نظر؛ امکانات و منابع در دسترس؛ علاقه و توان فراگیر؛ علاقه و توان مربی؛ اصول یادگیری
(مبینی دهکردی، ۱۳۹۵)	کد ۶، الزامات: تجزیه و تحلیل عوامل آموزشی - ارتباط منطقی بین عوامل آموزشی - شناسایی کمبودها و نقص های موجود - برخورد منظم با مسائل آموزشی - سازمان دهی فعالیت های برنامه های آموزشی - کنترل و مدیریت برنامه های آموزشی
(مارگینسون، ۲۰۱۶)	کد ۷، نیازسنجی: سنجش نیازها - محیط شناسی - تدوین خط مشی: اقدامات اساسی برای چالش ها و فرصت ها - طرح ریزی: اجرایی کردن سیاست ها
(رمزی مختاری، ۱۳۹۷)	کد ۲، اهداف: اهداف شناختی: دانستن - فهمیدن - تحلیل - ترکیب - ارزشیابی اهداف روانی حرکتی: دریافت - آمادگی - پاسخ هدایت شده - رفتار مرکب اهداف عاطفی: دریافت - پاسخ - ارج نهادن - ارزش گذاری
(خیراندیش، ۱۳۹۸)	کد ۲، اهداف: رسیدن به عزت علمی - کشف علم - داشتن سهم در دنیای علم - مرجعیت علمی در جهان - استقرار روح علم در جامعه - فرار مردم از بی علمی
(فتحی و اجاره گاه، ۱۳۸۶)	کد ۱۰، ارزیابی: متعهد در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت - جمع گرا - باراده - امیدوار - عزت نفس - پاک دامن - خلاق - سالم - قانون مدار - آماده تربیت تخصصی - وفادار به نظام - التزام به ولایت فقیه - تحکیم وحدت دینی
(شجاعی، ۱۳۹۸)	کد ۲، اهداف: تحول علمی مبتنی بر اخلاق، خلاقیت، نوآوری، کارآفرینی - دستیابی به علم نافع - برقراری جریان علم - دستیابی به مرز دانش - بومی سازی علم - تقویت خودباوری - هم افزایی علمی - تعمیق ارزش های اسلام و انقلاب
(تقیب زاده، ۱۳۹۰)	کد ۸، برنامه درسی: ارزش های بنیادین اسلام، قرآن و سنت - نیات راهبردی کلان از منویات رهبری - اسناد بالادستی - مطلوبیت های اصلی

منبع	مؤلفه‌ها (کدها) و مفاهیم
(نظام جامع تربیت و آموزش نیروهای مسلح)	کد ۲، اهداف: تربیت نیروی انسانی متعالی - بینش اعتقادی سیاسی و فرهنگی - دانش دفاعی روز - مهارت فرماندهی - شکوفایی خلاقیت - توسعه بینش و مهارت دفاعی مردم
(صادق زاده، ۱۳۸۷)	کد ۷، نیازسنجی: شناخت آخرین تحولات علم و فناوری - چگونگی پدید آمدن تغییرات - پاسخگویی به نیاز ذینفعان
(ترجایی، ۱۳۹۸)	کد ۵، روش: جهانی‌گرایی - ملی‌گرایی - تقاضا‌گرایی - عرضه‌گرایی
(مبینی دهکردی، ۱۳۹۵)	کد ۷، نیازسنجی: تفکر راهبردی - چشم‌انداز - خلاقیت - درک مسائل روز - شناخت محیط
(ندایی، ۱۳۹۵)	کد ۹، منابع: عقاید: مسائل و معارفی که باید آن‌ها را "شناخت" - اخلاق: مسائل و دستورهای درباره "چگونه بودن انسان" - احکام: مسائل مربوط به "چیستی و چگونگی انجام افعال"
(حجتی، ۱۳۵۹)	کد ۲، اهداف: شکوفاسازی قوای جسمانی و روانی تربیت فردی و اجتماعی و ساختن و پرداختن انسانی است که به کمال لیاقت خود در جهات مادی و معنوی نائل گردد مقدمات حرکت و هدایت آدمی در صراط مستقیم پرستش پروردگار را فراهم آورد
(بهرامی، ۱۳۹۳)	کد ۱۱، ویژگی ورودی‌ها: اصول تعلیم و تربیت الهی: اصل خدامحوری - اصل تعقل - اصل اعتدال - اصل کرامت - اصل عزت - اصل تدریج و تمکین - اصل تسهیل - اصل تفکر - اصل توجه به آخرت - اصل عمل‌گرایی
(دهکردی، ۱۳۸۶، ۳-۲) (جوادی آملی، ۱۳۷۲، ۱۲۰)	کد ۲، اهداف: تربیت خدامحوری برای کسب رضایت الهی - ایجاد روحیه تعبد - قرار گرفتن قوای شهوت و غضب تحت تعقل - تعادل و عدم افراط و تفریط - کمال آدمی در این است که کرامتش رشد یابد و از امور پست دور گردد - ((عزت)) حالتی است که در انسان نمی‌گذارد مغلوب کسی گردد - اندک و آهسته آهسته پیش رفتن و پایه نزدیک شده - تسهیل تربیت برای ترغیب - تفکر صحیح و تربیت فکری اساسی سلوک به سوی کمال
(صحیفه نور، جلد ۹: ۵۷۸ (جلد ۱۴: ۲۸۱)	کد ۷، نیازسنجی: تهذیب - همراه بودن تربیت با تعلم، فقط وظیفه معلم دینی نیست - ... اهمیت تربیت را از تعلیم بیشتر بدانید - از دانشگاه مؤمن بیرون بدهید - دانشگاهی که ملت را مستقل و غیر وابسته به شرق و غرب درست کند.
(نصرت پناه، ۱۳۹۶)	کد ۲، اهداف: فضای دانشگاه در جهت اهداف انقلاب و دین - کسب دانش برای نظامیان فریضه است - تربیت افسران مؤمن، کاردان، حزب‌اللهی، باشرف و شجاع - هدف اول دانش، هدف دوم تربیت نظامی - جدی گرفتن پژوهش - تعویض متون آموزش متناسب با جنگ روز - تقویت دانشگاه برای کسب اقتدار - نیاز نیروهای مسلح هویت حقیقی اسلامی است شامل دانش، ایمان، آگاهی، شناخت - افسران باید الگوی جوان مؤمن انقلابی باشند -

منبع	مؤلفه ها (کدها) و مفاهیم
	بالا بردن جرئت راه های درست بدیع - تربیت فکور عالم و محقق دلیر - تبدیل تولید نظریه و فکر به ارزش - تقدیر از نظریه سازان - تعلیم برای فعال کردن مغز و ساختن ذهن - تزکیه همراه تعلیم است - بومی کردن علوم نظامی جدید
سند چشم انداز	کد ۶، الزامات: طراحی نظام آموزشی مناسب یکی از مهم ترین مبانی رشد و توسعه - حاکمیت بخش علمی
(عراقیه، ۱۳۸۸)	کد ۸، برنامه درسی: تقویت خلاقیت، نوآوری و شهامت در علم - نگاه تربیتی به علم - هدایت نظام آموزشی برای جذب نخبگان - محتوا سازی بر مبنای معارف اسلامی - گسترش فضای تولید علم و نظریه پردازی
اسناد معاونت آموزش ستاد کل	کد ۸، برنامه درسی: تحول بنیادین در آموزش عالی نیروهای مسلح - تحقق جنبش نرم افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی - بازنگری متون و محتوای آموزشی مبتنی بر هویت اسلامی ایرانی - استقرار نظامی ارزیابی آموزشی - نیازسنجی آموزشی - تربیت نیروی توانمند، کوشا، علاقه مند - تقویت تعهد و پایبندی با نظام - بومی نمودن علوم نظامی روز
(کیایی، ۱۳۹۷)	کد ۶، الزامات: دارای جامعیت، انسجام، هماهنگی، انعطاف پذیری، پویایی در ساختار آموزش - قابلیت تعامل آموزشی اثربخش، قابلیت توسعه و پشتیبانی پژوهش - دانایی محور
(مبینی دهکردی، ۱۳۹۵)	کد ۶، الزامات: اصل تقدم تزکیه بر تعلیم - اصل پویایی به معنی تمایل به تغییرات - اصل انعطاف پذیری به معنی قابلیت تغییر - قبض و بسط ساختار آموزشی - تغییر در دوره ها - قابلیت تغییر در روش های آموزشی - توانایی پاسخگویی نظام آموزشی به کلیه نیازها - برخورداری نظام آموزشی ن.م. از جایگاه متعالی قدرت و منزلت تعلیم و تربیت - هم سویی و یک آهنگی فعالیت های آموزشی - ارتباط و تعادل در مقاطع آموزشی - سازگاری و تعادل مقاطع آموزشی - به کارگیری مقدرات و امکانات در حد ضرورت آموزشی - جهت گیری نظام آموزشی ن.م. در راستای کاستن از وابستگی
(گویا، ۱۳۸۱)	کد ۱۰، ارزیابی: دین محوری و ولایت مداری، رشد و تعالی سازمانی سرمایه انسانی، سرمایه انسانی و خودباوری، دانائی محوری و بصیرت، تعامل سازنده درون و بیرون سازمان و کشور، روزآمدی، شجاعت و ریسک پذیری، خلاقیت و نوآوری مسئولیت پذیری و سخت کوشی، حرفه ای گرائی و تخصص، توسعه و تحکیم انضباط
(سند جامع علمی کشور)	کد ۵، روش: ترکیب عرضه محوری و تقاضا محوری - اجتماع دو رویکرد برون مداری و درون مداری. - تلفیق آموزش با تربیت، پژوهش و مهارت
(فتحی و اجاره گاه، ۱۳۸۶)	کد ۱۰، ارزیابی: مدیریت صحیح آموزشی - نقش جبران کننده آموزشی - جهانی بودن آموزش - آینده نگرایی - استعداد پروری - روزآمدی آموزش به تناسب تحولات - جامعیت ابعاد هدف، محتوا، روش، سطح و دوره زمانی - کیفیت مداری - بهره وری آموزش - اتمام

منبع	مؤلفه‌ها (کدها) و مفاهیم
	موفقیت‌آمیز کلاس‌ها، ارزیابی سالانه، آزمون تخصصی، فعالیت‌های پژوهشی، کارآموزی، سمینارها، مقالات پژوهشی، داوطلبی، امتحان شفاهی و رساله دکتری
(گویا، ۱۳۸۱)	<p>کد ۱۰، ارزیابی: توانمندی دانش راهبردی (نقش‌آفرین در اقتدار ملی، زمینه‌ساز تفکر عمیق، اندیشیدن فراتر از وضع موجود) توانمندی مهارتی (تفکر انتقادی، تحقیق، حل مسئله، یادگیری و فراشناختی در تفکر برتر) توانمندی نگرشی (بهره‌گیری از بهترین فرصت‌های ممکن) تسلط حرفه‌ای شامل</p> <p>تسلط بر حوزه مربوط: داشتن زمینه و بینش علمی، به‌روز بودن، آگاهی از آخرین تحولات علمی مربوط به رشته خود - تسلط پژوهشی: توان اجرای پژوهش به‌صورت مستقل، تسلط بر روش‌های پژوهش مهارت‌های شغلی: توان تقبل مسئولیت در حیطه مربوط، توان به‌کارگیری آموخته‌ها در محیط شغلی</p> <p>عملکرد حرفه‌ای شامل: حضور حرفه‌ای عضویت در انجمن‌های تخصصی، حضور در محافل علمی - ارتباط با صنعت همکاری پژوهشی با سازمان‌ها، همکاری حرفه‌ای با سازمان‌ها - محصولات علمی بازیگر عرصه تولید دانش بودن، تولید کتاب، تولید مقاله برنامه‌ریزی تصمیم‌گیری در خصوص شغل، ساماندهی برای اتمام به‌موقع دوره شایستگی فردی شامل: خلاقیت توان تولید ایده‌های نو، نواندیش بودن، ذهن فعال و سرکش، پرسشگری - سماجت و پافشاری پشتکار داشتن، جدیت داشتن، کنجکاوی، ناامید نشدن، پیگیر بودن - جرئت ورزی ریسک‌پذیر بودن، شجاعت شکستن مرزهای دانش - مهارت برقراری رابطه سازنده داشتن رابطه خوب با استاد، داشتن رابطه خوب با دانشجویان، توان کار گروهی - نگرش حرفه‌ای تعهد به رشته، علاقه به رشته - انگیزه خودانگیزه بودن، تمایل پژوهش</p>
(حجتی، ۱۳۹۳)	<p>کد ۱۱، ویژگی ورودی‌ها: آمادگی جسمی و توان علمی ۵۴۷ سوره بقره - امانت‌داری و امین بودن آیه " ۱۱" سوره یوسف - سلامت نفس آیه "۵۱" سوره قصص - ثابت‌قدم در آرمان و اهداف آیه "۴۱" سوره انفال - عادل بودن آیه "۱۹۱" سوره نساء - صبر و شکیبایی آیه "۵۳۳" سوره آل‌عمران</p> <p>مهربان و با عطف آیه " ۱۱۳" سوره آل‌عمران - قدرت بیان آیه "۹۴" سوره قصص علم و دانش آیه " ۵۱۷" سوره بقره - وفاداری آیه "۷" سوره توبه</p>

منبع	مؤلفه ها (کدها) و مفاهیم
(سلطانی نژاد، ۱۳۹۷)	<p>کد ۱۱، ویژگی ورودی ها: معیارهای تخصصی (علم و دانش - تجربه کاری - حسن تدبیر - سعه صدر - شایستگی و کفایت - نظام و انضباط - حسن سابقه - داشتن پشتکار و دروی از تنبلی - تندذهنی و داشتن حافظه قوی - پاکي و صلاحیت خانوادگی - داشتن قدرت تشخیص و تجزیه و تحلیل - آینده نگرى - بلند نگری - باندی همت - قدرت و توانایی - استقامت در برابر مشکلات - قاطعیت - شجاعت)</p> <p>معیارهای ارزشی (سخاوت - وفاداری - تواضع و فروتنی - تسلط بر خشم - عدالت و انصاف - رویی گشاده - میانه روی در درشتی و نرمی - امانت داری - رفق و مدارا - عنایت به کارکنان - صبر و بردباری - طرد سخن چین - خوش بینی نسبت به دیگران - عیب پوشی و پرهیز از عیب جویی - ارتباط مستقیم با کارکنان - پرهیز از غرور و تکبر - گذشت و پوزش پذیری - وفای به عهد - جاذبه و دافعه - صداقت - اعتماد به نفس - مشورت کردن - احتیاط و دقت در قضاوت)</p> <p>معیارهای مکتبی (سخاوت - وفاداری - تواضع و فروتنی - تسلط بر خشم - عدالت و انصاف - گشاده رویی - میانه روی در درشتی و نرمی - امانت داری - رفق و مدارا - عنایت به کارکنان - صبر و بردباری - طرد سخن چین - خوش بینی نسبت به دیگران - عیب پوشی و پرهیز از عیب جویی - ارتباط مستقیم با کارکنان - پرهیز از غرور و تکبر - گذشت و پوزش پذیری - وفای به عهد - جاذبه و دافعه - صداقت - اعتماد به نفس - مشورت کردن - احتیاط و دقت در قضاوت - تقوی - امید به پاداش الهی داشتن و بیمناک از عذاب او بودن - اطاعت از اوامر و یاری کردن او - توانایی در کنترل نفس - توکل بر خدا - قیام به وظیفه - حق گرایی - مسئولیت در قبال جامعه - مهربانی با ضعیفان و قاطعیت با قدرتمندان - خیرخواهی - داشتن آرمان - اهمیت دادن به نماز - عبرت از گذشتگان - یاور ظالمان نبودن - امتیاز ندادن به خویششان و اطرافیان - صرفه جویی در اموال عمومی - پرهیز از سوء استفاده از مقام).</p>
(شجاعی، ۱۳۹۸) (سولارین، ۲۰۱۶)	<p>کد ۹، منابع: افزایش عمق درس ها، کارآمدی درس ها، تلاش استادان و دانشجویان، افزایش کیفیت درس ها و کارآمدی آموزش ها - بررسی و ملاحظه متون جدید، دستورالعمل های آموزشی جدید، مواد جدید آموزشی به طور پیوسته - استفاده از تجارب دفاع مقدس در کلاس ها و کتب درسی - تجهیز دانشگاه ها به اساتید خوب - قانع نبودن به پیشرفته ای چشمگیر - متراکم کردن هرچه بیشتر آموزش - به اندازه بودن آموزش در ارتش - صادر شدن نیروهای تازه، خون تازه، ایمان، انضباط، آگاهی و خردمندی به بدنه ارتش از دانشگاه های افسری - در آسا زندگی مادی و معنوی، روحی و جسمی و نظامی و تقوایی دانشگاه های آجا - موزش جوانان در زمینه های آموزشی، علمی، فرماندهی و ارتقای سطح آموزش و فعالیت های تحقیقاتی</p>

منبع	مؤلفه‌ها (کدها) و مفاهیم
	<p>تأمین همه عناصری که ما در یک سرباز واقعی و لایق اسلام و نظام اسلامی توقع داریم - استحکام ساخت علمی (تسلط بر قابلیت‌های لازم در مسائل رزمی)</p> <p>کار علمی و آموزش به‌روز در کنار تقوا و توکل - تربیت افسران مؤمن، کاردان، حزب الهی، باشرف و شجاع - پرورش جوانان در زمینه‌های آموزشی، علمی، فرماندهی و سازمان‌دهی - تربیت جوانان نجیب و مؤمن و باشرف - کار علمی و آموزش به‌روز در کنار تقوا و توکل - دانش در کنار دین و معنویت و تقوی</p>
(صادق زاده، ۲۳۸۷)	<p>کد ۷، نیازسنجی: فرآیند تعیین و تصریح هدف‌ها یا آنچه باید باشد (وضعیت مطلوب)؛ مشخص کردن و سنجش وضعیت موجود و اندازه‌گیری دقیق میزان فاصله بین وضع مطلوب (هدف‌ها)</p>
(فتحی و اجاره گاه، ۱۳۹۱)	<p>کد ۷ نیازسنجی: جمع‌آوری داده‌ها در خصوص "نیازهای برنامه" یا "نحوه تحقق" این نیازها و "طراحی مواد و محتوای برنامه‌ها"</p> <p>نیازهای آموزشی یکی از دروندا‌دهای اصلی سیستم آموزشی است که مبنای اساسی طرح‌ریزی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های سیستم قرار می‌گیرد</p> <p>نیازسنجی می‌تواند منتج به شناسایی اهداف، مقاصد و میزان تحقق آن‌ها؛ ضرورت بهسازی و بازسازی برنامه‌های آموزشی متناسب با تغییرات و تحولات</p> <p>شناسایی فاصله بین وضع موجود و مطلوب جهت برنامه‌ریزی آموزشی</p> <p>فرآیند شناسایی دانش، مهارت، فناوری و به‌طورکلی آنچه برای حصول به هدف‌های سازمانی ضروری</p>
(رام، ۱۳۹۷)	<p>کد ۸ برنامه درسی: تداوم - جامعیت - مشارکت - عینیت - واقع‌گرا - پویا - تعهد - سیالیت</p>
(گویا، ۱۳۸۱)	<p>کد ۱۰، ارزیابی: برنامه‌ریزی - جمع‌آوری داده‌ها - تجزیه و تحلیل داده‌ها - آماده کردن گزارش‌های نهایی</p>
(صادق زاده، ۱۳۸۷)	<p>کد ۷، نیازسنجی: نیازهای فردی؛ فرد مرجع تحلیل بوده و دانش، مهارت و توانایی‌ها و نگرش‌های او با الزامات شغلی و وظایفش مقایسه می‌شود. شکاف بین "قابلیت‌های فرد" و "الزامات انجام شغل" و وظایفی که بر عهده دارد.</p> <p>نیازهای آموزشی سازمانی؛ چنانچه بین "نتایج حاصل" و "اهداف تعیین‌شده" سازمان، شکافی پدید آید که ناشی از دانش‌ها، مهارت‌ها یا کاستی در نگرش‌ها باشد این شکاف، نیاز آموزشی سازمانی است</p>

بعد از تجزیه و تحلیل مطالعات انجام گرفته خارجی و داخلی در خصوص طراحی نظام آموزشی، کدهای شناسایی شده در ۱۰ مضمون فراگیر (ویژگی ورودی ها، نیازسنجی آموزشی، اهداف آموزشی، الزامات آموزشی، شیوه و سبک آموزشی، منابع آموزشی، ارزیابی دانشجوی، ارزیابی اساتید و ارزیابی محتوا) قرار داده شده اند. پس از آن به منظور اولویت بندی مضامین پایه استخراج شده، فراوانی پژوهش هایی که به مفاهیم مورد نظر اشاره کرده بودند در قالب جدول ۲ نشان داده شده است:

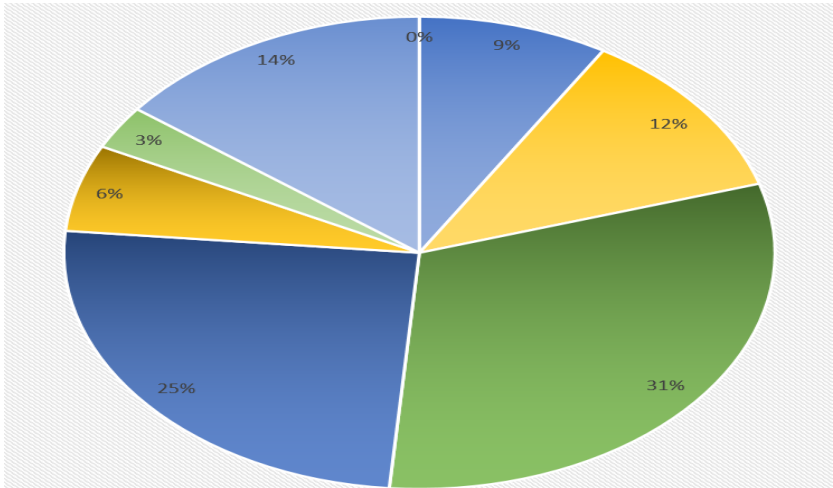
جدول ۲: اولویت بندی مضامین پایه استخراج شده، فراوانی پژوهش ها

فراوانی	مفاهیم	مقوله
۳۲	<p>دارای تفکر راهبردی - درک مسائل روز- شناخت و آگاهی لازم از مسائل سیاسی - دفاعی محیط داخلی و خارجی (مبینی دهکردی، ۱۳۸۷: ۱۵۰)</p> <p>تعهد به ارزش های بنیادین اسلام، قرآن و سنت- آشنا به نیت راهبردی کلان مبتنی بر منویات رهبری - آشنا به اصول و مبانی اسناد بالادستی - توجه و اهمیت دادن به مطلوبیت های اصلی (خیراندیش، ۱۳۹۸)</p> <p>در حوزه عقاید: آشنا به مسائل و معارفی که باید آن ها را "شناخت"</p> <p>در حوزه اخلاق: آشنا به مسائل و دستورهای درباره «چگونه بودن انسان»</p> <p>در حوزه احکام: آشنا به مسائل مربوط به "چیستی و چگونگی انجام افعال" (ندایی، ۱۳۹۵)</p> <p>تعهد به اصول اساسی دینی و مذهبی: اصل خدامحوری- اصل تعقل- اصل اعتدال- اصل کرامت - اصل عزت - اصل تدریج و تمکین - اصل تسهیل و تیسیر - اصل تفکر- اصل توجه به آخرت - عمل گرایی و توجه به رفتار (سلطانی نژاد، ۱۳۹۷)</p> <p>علاقه مند به خدمت، دارای روحیه و انگیزه بالا، پرتلاش و باروحيه مدیریت جهادی (فردانش، ۱۳۹۱)</p> <p>شایستگی فردی: اخلاقیات (تواضع علمی داشتن، رعایت ادبیات، صداقت علمی داشتن)</p> <p>انگیزه و علاقه اهل مطالعه بودن، خودانگیزخته بودن، سماجت در پژوهش، علاقه به یادگیری، شخصیت گشودگی نسبت به ایده های نو، تحمل ابهام، توان ذهنی، توان درک مفاهیم، انسجام فکری، تفکر نظام مند، منطقی اندیشیدن، خلاق بودن، مهارت ارتباطی (توان کار تیمی، توانایی نوشتاری و نگارشی)</p> <p>شایستگی حرفه ای: شایستگی آکادمیک (زبان انگلیسی، نمرات، مهارت در پژوهش، توان حل مسئله، دانش و زمینه علمی، آمادگی علمی)، حرفه ای گرایی علمی صحبت کردن، هدف از ادامه تحصیل، داشتن ایده پژوهشی، داشتن چشم انداز و هدف تجربه کاری (تجربه کاری مرتبط، تدریس، همکاری علمی با سازمان ها، تجربه پژوهشی)</p> <p>طراحی نظام آموزشی متناسب با مبانی رشد و توسعه- حاکمیت بخش علمی در همه زمینه ها (سند چشم انداز) تأمین نیازهای مرتبط با: تقویت خلاقیت، نوآوری و شهادت در علم- نگاه تربیتی به علم - هدایت نظام آموزشی برای جذب نخبگان - محتوا سازی بر مبنای معارف اسلامی - گسترش فضای تولید علم و نظریه پردازی (شجاعی، ۱۳۹۸)</p> <p>توجه به جمع آوری داده ها در خصوص "نیازهای برنامه" یا "نحوه تحقق" این نیازها و "طراحی مواد و</p>	<p>ویژگی های ورودی ها</p>

فراوانی	مفاهیم	مقاله
	<p>محتوای برنامه‌ها" در نیازسنجی (صادق زاده، ۱۳۸۷)</p> <p>توجه به نیازهای آموزشی به‌عنوان یکی از دروندادهای اصلی سیستم آموزشی که مبنای اساسی طرح‌ریزی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های سیستم قرار می‌گیرد (فتحی واجارگاه، ۱۳۸۶)</p> <p>نیازسنجی منتج به شناسایی اهداف، مقاصد و میزان تحقق آن‌ها؛ ضرورت بهسازی و بازسازی برنامه‌های آموزشی متناسب با تغییرات و تحولات (بارو، ۲۰۱۶)</p>	
۴۳	<p>در نظر گرفتن اصل نیازسنجی به‌عنوان مرحله شناسایی فاصله بین وضع موجود و مطلوب جهت برنامه‌ریزی آموزشی (فتحی واجارگاه، ۱۳۸۶)</p> <p>نیازسنجی به‌عنوان فرآیند شناسایی دانش، مهارت، فناوری و به‌طورکلی آنچه برای حصول به هدف‌های سازمانی ضروری (آلتپاچ، ۲۰۰۷)</p> <p>توجه به نیازسنجی بر اساس اصول تداوم - جامعیت - مشارکت - عینیت - واقع‌گرا - پویا - تعهد - سیالیت نتایج (فتحی واجارگاه، ۱۳۹۱)</p> <p>در نظر گرفتن نیازسنجی در مراحل برنامه‌ریزی - جمع‌آوری داده‌ها - تجزیه و تحلیل داده‌ها - آماده کردن گزارش‌های نهایی (کافمن، ۱۹۹۵)</p> <p>انجام نیازسنجی در سطوح نیازهای فردی؛ فرد مرجع تحلیل بوده و دانش، مهارت و توانایی‌ها و نگرش‌های او با الزامات شغلی و وظایفش مقایسه می‌شود. شکاف بین "قابلیت‌های فرد" و "الزامات انجام شغل" و وظایف (رمزی مختاری، ۱۳۹۷)</p> <p>تبیین نیازهای آموزشی سازمانی؛ چنانچه بین "نتایج حاصل" و "اهداف تعیین شده" سازمان، شکافی پدید آید که ناشی از دانش‌ها، مهارت‌ها یا کاستی در نگرش‌ها باشد این شکاف، نیاز آموزشی سازمانی است (مارگینسون، ۲۰۱۸)</p> <p>هدف‌گذاری آموزشی شامل: توسعه توانایی بشری - کنترل افراد بر محیط - ارتقاء شایستگی افراد - احیای فطرت انسانی - توانمندی افراد برای تحقق اهداف - ایجاد رفتار مطلوب برای انجام وظایف (فردانش، ۱۳۹۱)</p> <p>تبیین اهداف شناختی شامل: دانستن - فهمیدن - تحلیل - ترکیب - ارزشیابی / اهداف روانی حرکتی: دریافت - آمادگی - پاسخ هدایت‌شده - رفتار مرکب / اهداف عاطفی: دریافت - پاسخ - ارج نهادن - ارزش‌گذاری (سولارین، ۲۰۱۶)</p> <p>هدف‌گذاری برای رسیدن به عزت علمی - کشف علم - داشتن سهم در دنیای علم - مرجعیت علمی در جهان - استقرار روح علم در جامعه - فرار مردم از بی‌علمی (نصرت پناه، ۱۳۹۶)</p> <p>تبیین اهدافی نظیر تربیت انسانی مؤمن - متعهد در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت - جمع‌گرا - بارآده - امیدوار - عزت‌نفس - پاک‌دامن - خلاق - سالم - قانون‌مدار - آماده تربیت تخصصی وفادار به‌نظام - التزام به ولایت‌فقیه - تحکیم وحدت دینی (میبینی دهکردی، ۱۳۹۴)</p> <p>توجه به اصول تحول علمی مبتنی بر اخلاق، خلاقیت، نوآوری، کارآفرینی - دستیابی به علم نافع - برقراری جریان علم - دستیابی به مرز دانش - بومی‌سازی علم - تقویت خودباوری - هم‌افزایی علمی -</p>	نیازسنجی دوره آموزشی پژوهشی

فراوانی	مفاهیم	مقاله
	<p>تعمیق ارزش های اسلام و انقلاب به عنوان اهداف عالی آموزشی (فردانش، ۱۳۹۱)</p> <p>تبیین اهداف آموزشی شامل: تربیت نیروی انسانی متعالی - بیش اعتقادی سیاسی و فرهنگی - دانش دفاعی روز - مهارت فرماندهی - شکوفایی خلاقیت - توسعه بینش و مهارت دفاعی مردم (کیایی، ۱۳۹۷)</p>	
۱۱۵	<p>هدف گذاری آموزشی در راستای تهذیب- همراه بودن تربیت با تعلم، فقط وظیفه معلم دینی نیست- ... اهمیت تربیت را از تعلیم بیشتر بدانید- از دانشگاه مؤمن بیرون بدهید- دانشگاهی باشد که ملت ما را مستقل و غیر وابسته به شرق و غرب درست کند (مبینی دهکردی، ۱۳۸۶)</p> <p>در نظر گرفتن اهداف عالی برای تبدیل فضای دانشگاه در جهت اهداف انقلاب و دین - کسب دانش برای نظامیان فریضه است - تربیت افسران مؤمن، کاردان، حزب اللهی، باشرف و شجاع - هدف اول دانش، هدف دوم تربیت نظامی - جدی گرفتن پژوهش - تعویض متون آموزش متناسب با جنگ روز - تقویت دانشگاه برای کسب اقتدار - نیاز نیروهای مسلح هویت حقیقی اسلامی است شامل دانش، ایمان، آگاهی، شناخت - افسران باید الگوی جوان مؤمن انقلابی باشند - بالا بردن جرئت راه های درست بدیع - تربیت فکور عالم و محقق دلیر - تبدیل تولید نظریه و فکر به ارزش - تقدیر از نظریه سازان - تعلیم برای فعال کردن مغز و ساختن ذهن - تزکیه همراه تعلیم است - بومی کردن علوم نظامی جدید (خیراندیش، ۱۳۹۸)</p> <p>تحول بنیادین در آموزش عالی نیروهای مسلح - تحقق جنبش نرم افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی - بازنگری متون و محتوای آموزشی مبتنی بر هویت اسلامی ایرانی - استقرار نظامی ارزیابی آموزشی - نیازسنجی آموزشی - تربیت نیروی توانمند، کوشا، علاقه مند - تقویت تعهد و پایبندی با نظام - بومی نمودن علوم نظامی روز (اسناد معاونت آموزش ستاد کل)</p> <p>هدف شکوفاسازی قوای جسمانی و روانی (حجتی، ۱۳۵۹).</p> <p>هدف تربیت فردی و اجتماعی و ساختن و پرداختن انسانی است که به کمال لیاقت خود در جهات مادی و معنوی نائل گردد (بازدار، ۱۳۹۹)</p> <p>هدف مقدمات حرکت و هدایت آدمی در صراط مستقیم پرستش پروردگار را فراهم آورد (حجتی، ۱۳۵۹).</p> <p>صادر شدن نیروهای تازه، خون تازه، ایمان، انضباط، آگاهی و خردمندی به بدنه ارتش از دانشگاه های افسری - در آسا زندگی مادی و معنوی، روحی و جسمی و نظامی و تقوایی دانشگاه های آجا - موزش جوانان در زمینه های آموزشی، علمی، فرماندهی و ساماندهی (معاونت آموزش ستاد کل ن م). در نظر گرفتن تربیت خدامحوری برای کسب رضایت الهی - ایجاد روحیه تعبد - قرار گرفتن قوای شهوت و غضب تحت تعقل - تعادل و عدم افراط و تفریط - کمال آدمی در این است که کرامتش رشد یابد و از امور پست دور گردد - ((عزت)) حالتی است که در انسان نمی گذارد مغلوب کسی گردد - اندک و آهسته آهسته پیش رفتن و پایه نزدیک شده - تسهیل تربیت برای ترغیب - تفکر صحیح و تربیت فکری اساسی سلوک به سوی کمال مطلق. (مبینی دهکردی، ۱۳۸۶)</p>	اهداف آموزشی - پژوهشی

نمودار ۱: رتبه‌بندی مضامین فراگیر

همان‌طور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود می‌توان گفت بعد اهداف آموزشی بیش از ابعاد دیگر مورد توجه قرار گرفته است و از اهمیت بالایی برخوردار است و پس از آن بعد الزامات مهم است. در واقع مهم‌ترین وجه طراحی نظام آموزشی پس از تعیین اهداف در نظام آموزشی، توجه به الزامات در نظام آموزشی و مدیریت آن است. همچنین ابعاد نیازسنجی و ارزیابی هم ابعادی هستند که به منظور اجرا و پیاده‌سازی هرچه بهتر و کامل‌تر طراحی خوب در نظام آموزشی لازم است حتماً به آن‌ها نیز توجه شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

همان‌گونه که مطرح شد، طراحی مطلوب نظام آموزشی از مباحثی است که همواره مهم‌ترین موضوع حوزه آموزش عالی بوده است. لذا پژوهش حاضر از طریق فراترکیب و تجزیه و تحلیل نظرات و مبانی موجود در زمینه طراحی نظام آموزشی، به جمع‌بندی نتایج مطالعات انجام‌شده در این حوزه پرداخته و طراحی نظام آموزشی را در ۵ بُعد و ۱۰ مؤلفه که عبارت‌اند از:

بعد تحلیل با مؤلفه‌های (ویژگی‌های ورودی دانشجویان، نیازسنجی دوره آموزشی)؛ بعد طراحی با مؤلفه‌های (اهداف آموزشی، برنامه درسی)؛ بعد تهیه با مؤلفه‌های (الزامات، شیوه و سبک)؛ بعد اجرا با مؤلفه‌های (منابع آموزشی)؛ بعد ارزیابی با مؤلفه‌های (ارزیابی محتوا، ارزیابی دانشجویان، ارزیابی اساتید).

- بعد تحلیل با مؤلفه های ویژگی دانشجویان ورودی به تبیین شاخص های ورودی های نظام آموزشی پرداخته که در این تحقیق مهم ترین ویژگی هایی که دانشجویان ورودی دانشگاه های نیروهای مسلح لازم است داشته باشند عبارت اند از شایستگی های فردی و شایستگی های حرفه ای و دومین مؤلفه بعد تحلیل یعنی نیازسنجی به تعیین نیازهای اساسی نظامی آموزشی پرداخته که مهم ترین شاخص های آن توجه به شرایط محیطی، شناسایی فاصله بین وضع موجود و مطلوب تعیین گردیده است.

- بعد طراحی با مؤلفه اهداف آموزشی به بررسی هدف های طراحی نظام آموزشی به عنوان چشم انداز نظام آموزشی پرداخته و مؤلفه دیگر این بعد یعنی مؤلفه برنامه درسی به تدوین متون درسی مبتنی بر نیازسنجی روزآمد و با تأکید بر مأموریت دانشگاه و در راستای اهداف آموزشی و همچنین استفاده از تجربیات سایر کشورها در حوزه دانش مربوطه به عنوان مهم ترین مبانی بعد اهداف برای طراحی نظام آموزشی مورد تعیین شده است.

- بعد تهیه با مؤلفه الزامات آموزشی با تأکید بر ایجاد سازوکار مناسب برای یادگیری، شناسایی کمبودها و نقص های موجود، پاسخگویی نظام آموزشی به کلیه نیازها، روزآمدی آموزش به تناسب تحولات و تلفیق آموزش با تربیت تعیین شده و همچنین مؤلفه شیوه و سبک آموزش با تأکید بر دو رویکرد سیستمی و رویکرد رفتارگرایی و سطوح مختلف آموزش شامل آموزش سطوح خرد، سطوح کلان و آموزش سطوح راهبردی شده است.

بعد اجرا با یک مؤلفه منابع آموزشی در حقیقت به این موضوع اشاره دارد که برای طراحی نظام آموزشی دانشگاه های نیروهای مسلح، می بایست به صورت هم زمان از منابع علمی مبتنی بر ارزش های اسلامی و انقلابی بهره گیری نمود تا به اهداف کلان آموزش دست یافت.

بعد ارزیابی به عنوان تکمیل کننده چرخه یک نظام آموزشی پویا شامل مؤلفه های ارزیابی دانشجویان، ارزیابی اساتید، ارزشیابی تحصیلی توانمندی های فارغ التحصیلان می باشد که مبتنی بر توانمندی دانش راهبردی، توانمندی مهارتی، توانمندی نگرشی و همچنین محورهای ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی پایانی برای طراحی نظام آموزشی مطلوب تعیین شده است.

نتایج بررسی ها نشان می دهد که بعد طراحی (دومین بعد از ابعاد پنج گانه) شامل مؤلفه های اهداف آموزشی و برنامه درسی بیش از دیگر ابعاد مورد توجه قرار گرفته که نشان دهنده اهمیت بالا و سهم بسزای آن در اجرای طراحی نظام آموزشی است. البته این به معنای کم اهمیت بودن سایر ابعاد

طراحی نظام آموزشی نیست؛ چراکه توجه به تمامی ابعاد و مؤلفه‌های طراحی نظام آموزشی که در پیاده‌سازی مطلوب و مناسب آن لازم و ملزوم همدیگر هستند الزامی است.

ب- پیشنهاد:

با توجه به مطالب فوق، پیشنهاد می‌گردد مدیران و مسئولان آموزش عالی نیروهای مسلح با تمرکز بیشتر بر دو بعد اهداف آموزشی و برنامه درسی می‌بایست نظام آموزشی دانشگاه‌های نیروهای مسلح را طراحی و سپس با تعیین شاخص‌هایی برای ورودی مراکز دانشگاهی سازوکار جذب را تغییر و در نهایت نظام آموزشی را در سه سطح دانشجو، استاد و محتوا از منظر اثربخشی مورد ارزیابی قرار دهند.

فهرست منابع

- امام خمینی (رحمت الله علیه) (۱۳۶۸)، "صحیفه نور"، ج ۱، ۹، ۶، ۱۰، ۱۳، ۱۴، ۱۸، چاپ تهران، دفتر حفظ و نشر آثار امام (رحمت الله علیه)
- الف - منابع فارسی:**
- ابطیجی، سید حسین و جعفری نیا، شمس اله (۱۳۸۸)، "طراحی الگوی سنجش اثربخشی سیستم آموزش"، نشریه پژوهش های مدیریت منابع انسانی، شماره ۴
- بهرامی، قاسم؛ بختیاری، حسن و ندایی، هاشم (۱۳۹۳)، "بررسی میزان تأثیر برنامه های تربیتی آموزشگاه رزم مقدماتی شهید مدرس بر تربیت دینی سربازان"، نشریه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، شماره ۲۴
- حاجتی، سید محمد باقر (۱۳۸۲)، "تعلیم و تربیت در پرتو اندیشه های قرآنی"، مجله گلستان قرآن، شماره ۱۶۵
- خیراندیش، مهدی و حسینی پور یاسوری (۱۳۹۸)، "الگوی شایستگی فرماندهان ارتش جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر اندیشه فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی)"، مجله مطالعات بین رشته ای دانش راهبردی، شماره ۳۵
- رام، سمیه؛ مهرمندی، محمود؛ صادق زاده قمصری، علیرضا و طلایی، ابراهیم (۱۳۹۷)، "منطق و محتوای برنامه درسی آموزش ارزش خویش بنی"، مجله تعلیم و تربیت، شماره ۱۳۳
- رمزی مختاری، معصومه؛ کشاورز، سوسن؛ صالحی، اکبر و صادق زاده قمصری، علیرضا (۱۳۹۷)، "اهداف تربیت زیباشناسانه در نظام تربیت رسمی و عمومی، واکاوی دیدگاه علامه طباطبایی در المیزان"، مجله اسلام و پژوهش های تربیتی، شماره ۲۰
- فردانش، هاشم؛ فیضی، آوات و محبوبی، طاهر (۱۳۹۱)، "اثربخشی رعایت اصول طراحی آموزشی بر یادگیری و یادداری در محیط های یادگیری چندرسانه ای"، مجله مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، شماره ۸
- سلطانی نژاد، نجمه؛ کشتی آرای، نرگس و واعظی، سید حسین (۱۳۹۷)، "دلالت های حاکم بر برنامه درسی در رویکرد تعلیم و تربیت اسلامی به پدیده جهانی شدن با تأکید بر دیدگاه آیت... جوادی آملی"، مجله پژوهش در برنامه ریزی درسی، شماره ۵۷
- شجاعی، عبدالعارف؛ عارفی، محبوبه؛ فتحی واجارگاه، کورش و شمس مورکانی، غلامرضا (۱۳۹۸)، "برنامه درسی کارآفرین محور راهبرد بحران هویت در آموزش عالی"، مجله آموزش عالی، شماره ۴۳
- صادق زاده، علیرضا و احمدی فر، مهرداد (۱۳۸۷)، "آسیب شناسی مدیریت نظام آموزشی کشور و تأثیر آن بر وضعیت موجود نظام آموزشی. نشریه فرهنگ و هنر مهندسی فرهنگی"، شماره ۱۵
- ترجانی، حمیرا؛ صالحی عمران، ابراهیم؛ فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۹۸)، "رویکردهای نوپدید در برنامه ریزی آموزش عالی و گسست هویت های آکادمیک"، مجله آموزش عالی، فروردین و اردیبهشت، شماره ۴۲

- عراقیه، علیرضا؛ فتحی واجارگاه، کورش؛ فروغی ابری، احمد علی و فاضلی، نعمت ا... (۱۳۸۸)، "تلفیق، راهبردی مناسب برای تدوین برنامه درسی چندفرهنگی"، مجله مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی، شماره ۲
- فتحی واجارگاه، کورش؛ خراسانی، اباصلت و دوستی، هومن (۱۳۹۱)، "نیازسنجی و تحلیل شکاف آموزشی کارکنان یک شرکت بیمه و تدوین نیازهای آموزشی آنها بر اساس مدل استاندارد مهارت"، پژوهشنامه بیمه، شماره ۱۰۸
- فتحی واجارگاه، کورش؛ ابراهیم زاده، عیسی؛ فرج‌اللهی، مهران و خشنودی فر، مهرنوش (۱۳۹۲)، "بین‌المللی سازی برنامه درسی در نظام آموزش عالی ایران: چالش‌ها و راهبردها"، مجله علوم تربیتی، شماره ۹۶
- فتحی واجارگاه، کورش و شفیع، ناهید (۱۳۸۶)، "ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دانشگاهی - مورد برنامه درسی آموزش بزرگسالان"، مجله مطالعات برنامه درسی، شماره ۵
- گویا، زهرا؛ آقازاده، محرم؛ فتحی واجارگاه، کورش و ابوالقاسمی، محمود (۱۳۸۱)، "طراحی و اعتباربخشی الگوی نیازسنجی برنامه درسی مدرسه محور"، مجله نوآوری‌های آموزشی، شماره ۲
- مبینی دهکردی، علی؛ سلمانی، احمد و معین‌الدینی، محمود (۱۳۹۴)، "بیانیه مأموریت دانشکده مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی در نظام آموزشی روزآمد دانشکده"، نشریه مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۶۱
- ندایی، هاشم (۱۳۹۵)، "روشهای تربیتی ناظر بر رابطه تعاملی مربی و متربی از منظر نهج البلاغه جهت ارتقاء طرح تربیتی شجره طیبه صالحین بسیج"، مجله پژوهشنامه نهج البلاغه، شماره ۱۵
- نصرت پناه، سیاوش و امیری، میترا (۱۳۹۶)، "اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)"، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، شماره ۳۶
- نقیب زاده، احمد (۱۳۹۰)، "نظم، اخلاق، آموزش و پرورش در عصر جهانی شدن"، مجله رشد معلم، شماره ۲۶۲

ب- منابع انگلیسی:

- Altbach, P. G. & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of studies in international education*, 11(3-4), 290-305.
- Barro, R. J. & Lee, J. W. (2013). A new data set of educational attainment in the world, 1950-2010. *Journal of development economics*, 104, 184-198. Beck
- Kaufman, R. Keller, J & Watkins, R, (1995), what work what doesn't: Evaluation beyond Kirkpatrick. *Performance and Instruction*, UK: Journal of European Industrial Training.
- Marginson, S. (2018). Higher education, economic inequality and social mobility: Implications for emerging East Asia. *International Journal of Educational Development*, 63, 4-11
- Solarin, S. A. & Yen, Y. Y. (2016). A global analysis of the impact of research output on economic growth. *Scientometrics*, 108 (2), 855-874.